

4. Джонсон Р. Петля времени: [роман] / Райан Джонсон; [пер. с англ. яз.]. — США–КНР, 2012. — 118 мин.
5. Дюма А. Граф Монте-Кристо: [роман]: в 2 т. / Александр Дюма (отец) [пер. с фр. яз. Л. Олавской, В. Строева]. — Москва: Правда, 1989. — Т. 1. — 640 с.
6. Косински Дж. Обливион: [роман] / Джон Косински; [пер. с англ. яз.]. — США, 2013. — 126 мин.
7. Лаку-Лабарт Филипп, Нанси Жан-Люк. Нацистский миф / Филипп Лаку-Лабарт, Жан-Люк Нанси [пер. с фр. С. Л. Фокина]. — Санкт-Петербург: Фонд Университет: Владимир Даль, 2002. — 79 с.
8. Парсонс Т. Понятие общества: компоненты и их взаимоотношения / Толкотт Парсонс // Thesis. — 1993. — Т. 1. — № 2. — С. 94–122.
9. Пелевин В. Омон Ра: [роман] / Виктор Пелевин. — Москва: Вагриус, 2003. — 223 с.
10. Пелевин В. Ассасин: [рассказ] / Виктор Пелевин // П5 / Виктор Пелевин. — Москва: Эксмо, 2008. — 288 с.
11. Пропп В. Я. Исторические корни волшебной сказки / Владимир Яковлевич Пропп. — Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургского университета, 1996. — 365 с.
12. Bartol V. Alamut: [novel] / Vladimir Bartol; [trans. from Slovenian by M. Biggins]. — Seattle: Scala House Press, 2007. — 389 p.
13. Felman S. Testimony: Crisis of Witnessing in Literature, Psychoanalyses and History / Shoshana Felman. — New-York, London: Routledge, 1992. — P. 1–56.
14. Ipseity and Alternity: Interdisciplinary Approaches to Intersubjectivity; eds. Shaun Gallagher, Stephen Watson. — Rouen: Publications de l'Université de Rouen, 2004. — 380 pp.
15. Said E. Orientalism / Edward Said. — London: Penguin, 2003. — 395 pp.

A Challenge of Malnutrition or What Happens if a Hero Has not Eaten Enough Food

In this article we analyze such a theme of up-to-date culture as assassin. On the base of the novel «Omon Ra» (1992) and the story «Assasin» (2008) by Viktor Pelevin we discussed concepts of malnutrition. It was shown how failure leads the falter hero to new experiences.

Key words: assassin, Viktor Pelevin, malnutrition, falter hero, death.

УДК 821.161.2+821.111]-31.091

Дарія Хохель (Кам'янець-Подільський)

НАСКРІЗНИЙ ЕПІТЕТ У РОМАННИХ ТЕКСТАХ Г. ПАГУТЯК І С. КЛАРК

У статті розглядається роль наскрізних епітетів у творах «Урізька готика» Г. Пагутяк та «Джонатан Стрейндж і містер Норрелл» С. Кларк як засобу втілення фантастичного компоненту художнього світу творів.

Ключові слова: епітетна структура, наскрізний епітет, повтор, Г. Пагутяк, С. Кларк.

Розглядаючи роль повторів у тексті, підкреслюють їх сполучну функцію, роль у формуванні когерентності тексту [2; 11; 15]. Розвиток певної мікротеми загалом нерідко здійснюється за допомогою повтору як «захвата, який виконує смислову і структурну функції» [2, с. 101]. Такий повтор виокремлює значимі фрагменти тексту, дозволяє водночас підтримувати зв'язність мікротексту й відокремлювати його як визначену структуру в межах тексту. За Наталією Молотаєвою, семантичний повтор має «експресивну функцію посилення, градації та уточнення» [3, с. 93] і становить яскравий стилістичний засіб. Повтори не лише сприяють когерентності тексту, а й роблять його динамічним. Зокрема, Джеффері Ліч і Мік Шорт зазначають, що «мабуть, найбільш визначною рисою зв'язності текстового уривка є різного роду повтори» [11, с. 323], цієї ж думки дотримується Кеті Уейлс [15, с. 341].

У художньому тексті повтор виконує естетичну функцію, підтримує канву оповіді. У поетичному тексті, як зазначає Віктор Жирмунський, повтор створює «враження емоційного нагнітання, ліричного згущення переживань» [1, с. 27].

У текстах Галини Пагутяк і Сюзанни Кларк функціонує два типи повторів у сфері епітетних структур — ті, що розташовані поруч (у цьому випадку повтори утворюють мікротекст) і повтори, котрі розміщено в різних частинах тексту, які пов'язують дистантні ситуації та становлять джерело метатекстуальних алюзій. Перший тип повтору — наскрізний — виступає джерелом утворення наскрізних епітетів [5, с. 305]. Мета статті — дослідження особливостей наскрізних епітетів у творах «Слуга з Добромиля» й «Урізька готика» Галини Пагутяк та «Джонатан Стрейндж і містер Норрелл» Сюзанни Кларк. Об'єкт дослідження становлять тексти сучасного українського і британського фентезі, тому варто звернути особливу увагу на роль епітетних повторів у жанрово визначеному тексті.

У тексті «Джонатан Стрейндж і містер Норрелл», книзі першій «Містер Норрелл», міститься ряд значних за обсягом мікротекстів, пов'язаних повторюваним епітетом. Перший — це оживлення скульптур у Йоркському соборі. У виокремленому уривку наскрізний епітет «stone» повторюється 36 разів. У цитованій його частині «In the chapter house there were **stone** canopies with many little **stone** heads with strange headgear that all chattered and cackled together. Here were marvellous **stone** carvings of a hundred English trees: hawthorn, oak, blackthorn, wormwood, cherry and bryony. Mr Segundus found two **stone** dragons no longer than his forearm, which slipped one after the other, over and under and between **stone hawthorn** branches, **stone hawthorn** leaves, **stone hawthorn** roots and **stone hawthorn** tendrils» [10, с. 40]; (У каплиці ж були кам'яні балдахіни з безліччю маленьких кам'яних голів у дивних головних уборах, які базікали й хихикали всі водночас. Була тут і дивовижна кам'яна різьба сотень англійських дерев: глоду, дубу, терену, полину, вишні й переступня. Містер Сегундус знайшов двох кам'яних дракончиків в лікоть довжиною, які снували один за іншим понад, попід та поміж кам'яних гілок глоду, кам'яного листя глоду, кам'яного коріння глоду, кам'яних вусиків глоду (тут і далі переклад мій. — Д. Х.)). Варто зауважити про інтенсифікацію повтору — спочатку повторюється лише означення «stone», потім чотири рази повторюється парне означення «stone hawthorn». Нагромадження обсягу повторюваного тексту посилює ефект нереальності та готичного жаху в тексті. З такою метою повтор традиційно використовується у фентезі, наприклад Едгаром Алланом По в оповіданні «Серце виказало» або Філіпом Ротом у романі «Змова проти Америки». Як зазначає про останній Мартін Чард-Хатчінсон, «власне цей потужний зачин дає ключ як до головного тематичного шару роману (страху), так і до основної наративної стратегії: повтору, настільки системного повтору, що він створює концентровані уривки одержимості» [9, с. 145]. За твердженням кількох дослідників творчості По, повтор у його працях виступає як один з центральних засобів творення атмосфери жаху та її поступового згущення [13; 14; 16]. Часте використання повтору в його працях пояснюється з точки зору їх психологічної специфіки: «Необхідність повторення, за Фройдом, пояснюється несвідомим відтворенням в теперішньому ідей, стосунків чи травм минулого» [8, с. 91]. У творах По екстенсивна ампліфікація повтору відбувається за принципом збільшення кількості повторюваних елементів, тоді як у творі «Джонатан Стрейндж і містер Норрелл» вона проводиться у спосіб збільшення самого повторюваного сегмента.

Варто зазначити, що в аналізованому уривку повтор виявляється на різних рівнях художнього тексту, ураховуючи фонетичний. У зв'язку з малою звучністю слова «stone», мікротекст набуває глухого звучання. Цьому сприяє і низка алітерованих епітетних структур: «its stubby stone arms» [10, с. 39] (кремезних кам'яних рук), «a great stone screen» [10, с. 39] (величезною кам'яною ширмою), «a stone skin» [10, с. 40] (кам'яною шкірою), «the paving stones of the south transept» [10, с. 44] (кам'яними плитами біля Південного нефу), «its small stone heart» [10, с. 44] (маленькому кам'яному серцю). Цитовані структури алітеровано на звуки [s], [t], [n], [θ] і [ð], а також сполучення звуків [st]; розгорнуту епітетну структуру «the sound of so many stone muscles moving together under a stone skin, that scraped stone ribs, that clashed against a heart made of stone» [10, с. 40] (звук стількох кам'яних м'язів, які разом рухаються під кам'яною шкірою, скриплять по кам'яних ребрах, пульсують із кам'яним серцем) алітеровано, крім того, на звуки [k] та [m]. Василь Москвін, покликаючись на праці

Леоніда Мартинова та Лева Якубовського, відповідно формулює висновок щодо ролі повторів приголосних у тексті: проривні [п, б, т, д, к, г] й аффрикати [ц, ч] створюють ритм, а сонорні сприяють плавності й мелодичності мовлення. Тобто, наявність у цитованих епітетних структурах наскрізних фонетичних повторів звуків обох груп породжує плавний, сповільнений, ритмічний уривок, який наближає його до художньої форми закляття. Загалом, як показують марковані приклади, алітерація відбувається на приголосні, що входять до складу слова «stone» або близькі до них за фонетичними характеристиками. Така алітерація виводить слово «stone» у центр мікротексту і служить в якості його сполучного матеріалу спільно з епітетними повторами.

Простежується буквализація фразеологічного звороту «heart of stone» [12], який має значення «нечуйне серце». У тексті кам'яне в прямому значенні серце статуї («its small stone heart» [10, с. 44]) зберігає тасмницю вбивства дівчини з листям плюща у волоссі («a young girl with ivy leaves in her hair» [10, с. 38]), тобто воно здатне на певні почуття.

У другій книзі «Джонатан Стрейндж» виокремлено уривок, де присутні численні епітетні повтори, які містять слово «stone» — оживають кам'яні статуї в королівському палаці: «Then the **stone** creatures tore themselves from the walls of the pavilion and began to crawl and waddle down and across the ice towards the Willises. Their blank **stone** eyes rolled in their sockets. They opened their **stone** mouths and from every **stone** throat came a plume of water. **Stone** tails snaked from side to side and **stone** legs went stiffly up and down» [10, с. 456]; (Тоді кам'яні істоти відірвалися від стін павільйону і почали повзти чи брести через лід до Уїллісів. Порожні кам'яні очі закотились. Вони відкривали кам'яні роти, і з кожного кам'яного горла виривався струмінь води. Кам'яні хвости ходили з боку в бік, а залякли кам'яні ноги — вперед). Проте в цьому уривку, по-перше, загалом лише 12 разів повторюється означення «stone» порівняно з 38-ми у першому аналізованому мікротексті; по-друге, немає наростання обсягу повторюваного сегмента. Найвищої точки напруження досягнуто в спосіб значного збільшення частотності й зближення у тексті повторюваного означення (з 64-х слів цитованого уривку, урахувавши службові, 6 — це слово «stone»). Такий менший за обсягом та інтенсивний опис магії в другому випадку пояснюється тим, що в тексті магія з оживлення каменя повторюється, а також, що цього разу магія відрізняється за емоційними характеристиками. Як зазначає Джонатан Стрейндж, «Besides there had been a **dark humour** in the magic which was not like Norrell at all» [10, с. 458] (Крім того, в магії відчувався похмурий гумор, зовсім непритаманний містеру Норреллу), тобто похмурий гумор («a dark humour») розрізняє ці дві ситуації — перша підкреслює масштабність і велич магії, друга — іронічна, позаяк кам'яні скульптури, котрі ожили, обливають водою лікарів, які не дають піти до парку Стрейнджу з божевільним королем. У другому випадку магичну дію здійснив не Містер Норрелл, а феєрі, джентльмен з волоссям, схожим на перецьвілий чортополох. Ці два випадки визначають відмінність між серйозним, науковим підходом до магії джентльменів-магів і пустотливим та дещо злим характером природної магії феєрі.

Тобто, інтенсивний повтор означень у мікротексті з можливим збільшенням його обсягу утворює атмосферу жаху, і фактично у цій ролі виступає як повтор у заклятті — у спосіб навіювання він викликає у читача тривогу.

У наступному уривку повторюється елемент «rain» (дощ), котрий виступає як частина складного епітету й епітет-прикладка. Тут маємо двічі повтор епітету-прикладки «a master-rainsmith» [10, с. 131] (майстер-дошар), двічі «the rain-sailors» [10, с. 133] (матроси з дощу), двічі «the rain-ships» [10, с. 133] (кораблі з дощу) та два випадки в фрагменті, коли до складу епітетної структури входить слово «rain» — «ships of rain» [10, с. 133] (кораблі з дощу) і «groups of smooth-faced men of rain» [10, с. 133] (групи спокійних людей з дощу), один раз зустрічається епітетна структура «rain-cannonballs» [10, с. 133] (кулі з дощу). Ця система оказіональних епітетів функціонує в описі сформованого з дощу образу англійського флоту, який перекидає французам вихід з гавані.

У цих випадках повторюваний епітет пов'язаний з матеріалом, використаним для магичної дії. У перших варіантах це оживлення обробленого людиною каменя, в останньому — це структурування дощу для створення потрібної пластичної форми. В обох випадках відбувається «неможливе» використання матеріалу: в англійській мові закріплено за каменем таку якість, як статичність (наприклад, «set in stone», «stone-still» [12] тощо), а повтор епітета акцентує увагу

на динамізації каменя завдяки магії; дощ стає аморфним, а закріплення його в умовно-стаціонарну форму — наслідок магичної дії. Закріпленість підкреслюється тим, що епітет «rain» стає частиною авторського неологізму, створеного за принципом складання двох основ.

У творах «Слуза з Добромиля» й «Урізка готика» близько розташовані епітетні повтори здебільшого парні, рідко потрійні. У цих текстах немає таких значних за обсягом мікротекстів, пов'язаних епітетними повторами, як у творі «Джонатан Стрейндж і містер Норрелл». Проте ці епітетні повтори виступають як центр уривку, його фокус. Виняток становить наступний уривок з «Урізкої готики»: «Часом, сидячи вночі, вишивала якусь дрібничку, завше двома кольорами: **чорним і червоним**, як вишивають у сих краях сільські дівчата. Але тільки кольори нагадували бойківську вишивку. Панна Емілія вишивала гладдю, а не хрестиком, заповнюючи весь простір **червоними і чорними** квітами, не дбаючи про композицію. То було її послання, розпачливий лист у безвість. Може, до свого минулого, може, до смерті, може, до Бога. Є люди, котрі ладні заповнити порожнечу чим завгодно, аби тільки хтось не заповнив її за них.

Панна Емілія прожила в цьому домі сорок років і те, що вона тут бачила, могла виповісти лише мовою рівних стібків, що утворювали безкінечну мозаїку **чорних і червоних** світів» [7, с. 85].

Зауважимо, що епітетна структура **«чорних і червоних світів»** [7, с. 85] символізує внутрішній світ панни Емілії, а композиція в ньому двох однакових сил укріплює підкреслює дуалістичну основу художнього світу твору, пов'язану з «дводушництвом» опирів і фіксацією на житті, смерті та їхній межі. Цілісність структури підтримується фонетичним повтором у парі означень.

Чорні і червоні вишивки панни Емілії набувають далі символічної якості, адже ще двічі згадуються — уперше, щоб порівняти її й дідичів спосіб пристосування до недосконалості життя («Не усвідомлювала чогось вельми важливого і панна Емілія, котра безпомічно вишивала на полотні свого життя **однакові червоні й чорні квіти**» [7, с. 88]), а вдруге — коли після її смерті обшуковують кімнату («Урядник зітхнув і відсунув шухлядки, побачив там **звиті клубки червоних і чорних ниток**» [7, с. 305]). Специфіка останнього повтору парного означення в тому, що означуване змінюється на «ниток» — ці нитки вже не стануть матеріалом вишивки, символом смерті пані Емілії.

Отже, повтор означуваних сприяє виокремленню зв'язного мікротексту, який має високе художнє напруження. Функціонування таких текстових утворень у творі «Джонатан Стрейндж і містер Норрелл» пов'язано з магичними діями, ритмічність уносить у текст повторюваність закладь, що дозволяє розглядати їх як намагання втілити словесний образ магії в тексті у спосіб інтенсивного вживання наскрізного епітета.

У творі «Урізка готика» мікротекст, що вміщує наскрізний повтор пари означень, радше символічний. Тут втілено основний принцип побудови фантастичного художнього світу твору — подвійність, пов'язану з актуалізованими в тексті національними особливостями міфологічного образу опирів.

Кількість повторів означень у мікротексті та свобода їх валентності більші в творі «Джонатан Стрейндж і містер Норрелл», що пояснюється домінуванням вербального типу магії в тексті, тоді як у творі «Урізка готика» вона має більш символічний характер. Так, наскрізний епітет виступає як засіб увиразнення фантастичного компоненту художнього світу творів, підкреслення їх засадничих рис.

Список використаної літератури:

1. Жирмунский В. М. Валерий Брюсов и наследие Пушкина. Опыт сравнительно-стилистического исследования / Виктор Жирмунский. — СПб: Эльзевир, 1922. — 104 с.
2. Кузьменко О. Н. Повтор как способ лингвостилистической организации старофранцузского текста: дисс. канд. филол. наук / О. Н. Кузьменко. — Л.: ЛГУ, 1990. — 207 с.
3. Молотаева Н. В. Роль семантического повтора в передаче информации художественного текста / Наталия Молотаева // Русское языкознание. — К., 1985. — С. 92–95.
4. Москвин В. П. Типология повторов как стилистической фигуры / Василий Москвин // Русский язык в школе. — 2000. — № 2. — С. 81–85.
5. Москвин В. П. Выразительные средства современной русской речи: тропы и фигуры. Общая и частная классификации. Терминологический словарь [изд. 2-е, существ. перераб. и доп.] / Василий Москвин. — М.: ЛЕНАНД, 2006. — 376 с.
6. Пагутяк Г. Слуга з Добромиля / Галина Пагутяк. — К.: ПП «Дуліби», 2010. — 336 с.

7. Пагутяк Г. Урізка готика / Галина Пагутяк. — К.: ПП «Дуліби», 2009. — 352 с.
8. Bloom C. Reading Poe, Reading Freud / Clive Bloom. — New-York: St. Martin's, 1988. — 138 с.
9. Chard-Hutchinson M. «Perpetual Fear»: Repetition and Fantasy in The Plot against America by Philip Roth / Martine Chard-Hutchinson // Human Architecture: Journal of the Sociology of Self-Knowledge. Volume VII, Part 2. — Spring, 2009. — P. 145–150.
10. Clarke S. Jonathan Strange and Mr. Norrell / Susanna Clarke. — London: Bloomsbury, 2009. — 1007 p.
11. Leech G. N. Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose / G. N. Leech, M. H. Short. — London: Longman, 1981. — 402 p.
12. Oxford Dictionaries [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://oxforddictionaries.com/definition/english/heart?q=stone+heart#heart__46.
13. Quinn A. H. Some Phases of the Supernatural in American Literature / Arthur Hobson Quinn // PMLA. — Vol. 25, No. 1. — 1910. — London: Modern Language Association. — P. 114–133.
14. The Portable Edgar Allan Poe / Edited with an Introduction by J. G. Kennedy. — London: Penguin Books, 2006. — 628 p.
15. Wales K. A Dictionary of Stylistics / K. Wales. Second Edition. — Harlow: Pearson Education Limited, 2001. — 429 p.
16. Walker I. M. The «Legitimate Sources» of Terror in «The Fall of the House of Usher» / I. M. Walker // The Modern Language Review. — Vol. 61, No. 4 (Oct., 1966). — 1966. — London: Modern Humanities Research Association. — P. 585–592.

Penetrating Epithet in the Texts of H. Pahutiak and S. Clarke's Novels

The role of penetrating epithet in «Urizka Gothic» by H. Pahutiak and «Jonathan Strange and Mr Norrell» by S. Clarke as fantastic component of the universe embodiment means is analysed in the article.

Key words: epithet structure, penetrating epithet, repetition, H. Pahutiak, S. Clarke.

УДК 821.161.2

Оксана Пухонська (Київ)

РЕІНТЕПРЕТАЦІЯ SACRUM У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНА ПЕРСПЕКТИВА

У статті досліджується сучасна літературна реінтерпретація сакральних мотивів, що стають в опозицію до традиційних сюжетів Біблії. До уваги взято літературні твори як українських, так і зарубіжних авторів. Важливим аспектом дослідження стало виявлення інтертекстуальних зв'язків в системі порушеної проблематики та літературного дискурсу.

Ключові слова: *sacrum*, інтертекстуальність, традиція, канон, реінтерпретація.

Проблема сакрального в інтерпретації художньої літератури щоразу зазнає нових підходів, що відповідають як вимогам часу, так і прагненню людини до проникнення в глибинну сферу трансцендентного: не рідко через містифікацію та видавання бажаного за дійсне. Позаяк мовиться про сферу красного письменства, то «дійсне» у нашому випадку трансформується у художню фікцію.

Об'єктом цієї літературознавчої розвідки є реінтерпретація *sacrum* у літературних текстах. Йдеться про своєрідний відступ від традиційного канону розуміння священного, що втілене, у нашому випадку, в біблійних сюжетах Нового Завіту. До уваги взято твори Наталени Королевої «Quid est veritas?» («Що є істина?») (1964), Жозе Сарамого «Євангеліє від Ісуса Христа» (1991), Антуанетти Мей (Antoinette May) «Дружина Пилата» («Pilat's Wife») (2006), Дена Брауна «Код да Вінчі» («Da Vinci Code») (2003) та Жака Нейринка «Манускрипт гробу Господнього» (2011). Як бачимо, матеріал для дослідження охоплює значний та різноманітний культурний і літературний